

УДК 372.881.111.1(378)

СИСТЕМА ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ВПРАВ ДЛЯ ІМЕРСІЙНОГО МЕТОДУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ НА МОВНИХ КУРСАХ

Тимофєєв В.А.

Київський державний коледж туризму та готельного господарства

У статті розглядається досвід створення системи трансформаційних вправ у контексті імерсійного методу. Розробляється класифікація трансформаційних вправ на матеріалі англійської мови. Запропоновано деякі рекомендації з виконання трансформаційних вправ для викладачів мовних курсів та викладачів-репетиторів.

Ключові слова: імерсійний метод, система трансформаційних вправ, курси іноземних мов, рекомендації з виконання вправ.

Постановка проблеми. Згідно із Законом про державну службу (розділ IV, стаття 20) визначено обов'язкове володіння однією із мов ради Європи державними службовцями [2]. З огляду на обраний державний освітній курс 5 жовтня 2017 року Національне агентство з питань державної служби у рамках кампанії «Україна заговорить англійською» розпочало здійснення низки проектів, спрямованих на посилення спроможності державних службовців у володінні англійською мовою [1].

Поряд із зазначеними державними проектами у сфері надання освітніх послуг зростає попит на репетиторську діяльність як один з найефективніших способів досягнення позитивних результатів в опануванні іноземною мовою у найкоротші строки. Як альтернативу заняттям з репетитором мовні курси пропонують більш бюджетні інтенсивні курси у компактних за кількістю слухачів групах, т.зв. crash courses.

Аналіз джерел і публікацій. Питання трансформаційних вправ (далі – ТВ) порушувались такими науковцями-методистами, як Т.І. Золотих, К.В. Комісаров, І.Ф. Мусаєлян, М.М. Новік, А.С. Цховребов.

Згідно з теоретичними обґрунтуваннями вищезазначених науковців ТВ відносять до тренувальних вправ, які «передбачають аналіз та тренування мовних явищ поза умовами мовленнєвої комунікації» [5, с. 75]. ТВ розділяють на два види – мовні (заміна вихідних слів або словосполучень на задані) та умовно-мовленнєві (реакція на висловлювання за заданим зразком) [5, с. 76].

Метою ТВ є навчити студентів різного роду граматичним, лексичним, стилістичним перетворенням вихідного мовного матеріалу в залежності від екстралінгвістичних реалій [3, с. 184].

Визначивши місце ТВ у системі активних видів навчання (інтерактивні методи), нерозглянутими залишається питання класифікації ТВ та їхнє місце в комплексі вправ для ІМ.

Постановка завдання. Зазвичай заняття з репетитором або в міні-групах проводяться за матеріалами, призначеними для аудиторної роботи у великих групах і розрахованими на проходження багаторівневого курсу. Такі передумови не вкладаються у концепцію короткострокового курсу, який найчастіше розраховується не більше як на кілька місяців інтенсивного навчання. Тому ми поставили за мету на платформі ІМ розробити і описати систему спеціальних вправ для парної роботи з викладачем-репетитором

або партнером-студентом, які б значно інтенсифікували процес оволодіння іноземною мовою за рахунок активізації участі студентів у навчальному процесі. Здебільшого запропоновані вправи передбачають перефразування вихідних словникових одиниць або граматичних конструкцій у задані мовні одиниці, які вивчаються.

Отже, завданнями нашої статті є:

– обґрунтування доцільності розгляду ТВ як центрального компоненту ІМ під час викладання іноземних мов на мовних курсах;

– розробка системи ТВ та їхня класифікація на матеріалі вивчення англійської мови на мовних курсах;

– створення методичних вказівок з виконання ТВ слухачами мовних курсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. ІМ відноситься до нетрадиційних методів навчання, під час застосування яких учень одержує інформацію не у готовому вигляді, як її транслює викладач (дедуктивно), а в процесі власної активності, яка передбачає взаємодію з іншими учнями або викладачем (індуктивно). Для реалізації такого підходу до вивчення іноземної мови необхідна розробка спеціального комплексу вправ. Ми висуваємо гіпотезу, що оптимальним засобом для досягнення цілей ІМ можуть стати ТВ (трансформаційні вправи).

Назва «трансформаційний» походить від латинських компонентів 'trans' («через») та 'forma' («зовнішній вигляд»). «Трансформувати» означає «змінювати зовнішній вигляд».

ТВ дозволяють одночасно залучити максимальну кількість студентів у навчальний процес з інтенсифікацією їхньої інтелектуальної діяльності з метою автоматизації навичок говоріння іноземною мовою та підвищення рівня комунікативної компетенції.

Таке розуміння ТВ гармонійно вкладається у загальну концепцію ІМ, який базується переважно на виконанні таких видів навчальної діяльності, які вимагають участі двох або більше суб'єктів навчального процесу [8].

Для підтвердження доцільності використання ТВ, ми наводимо дані навчальної піраміди, побудованої на підставі досліджень, проведених у США (National Training Laboratories, Bethel, Maine, USA, 1991), яка демонструє відсоток засвоєної інформації студентами під час різних видів навчальної діяльності (рис. 1).

Під час виконання ТВ студенти по черзі виконують роль учителя і учня, що сприяє макси-

мальному запам'ятовуванню матеріалу, що вивчається – 90% за даними піраміди.

Рис. 1.

За словником методичних термінів і понять ТВ – це такий вид вправ, що передбачає перехід від одного мовленнєвого зразка до іншого, зміну структури речення/словосполучення, порядку слів або граматичної конструкції вихідного матеріалу відповідно до вказівок та мовленнєвої ситуації [6]. Виконання ТВ має на меті сприяти закріпленню лексико-граматичного матеріалу, що вивчається та автоматизації його використання. Таке відпрацювання мовного матеріалу відбувається шляхом його багаторазового відтворення-повторення з метою запам'ятовування та формування навички.

У контексті імерсійного методу ТВ – це центральний компонент заняття, який має на меті сприяти засвоєнню матеріалу шляхом об'єднання учнів в пари або групи і стимулювати таким чином спільну навчальну діяльність. Викладач при цьому виконує роль організатора, помічника або ведучого.

За допомогою ТВ студенти навчаються варіювати засобами висловлювання однієї й тієї самої думки, збагачуючи граматичний, словниковий та фразеологічний/ідіоматичний запаси. Здатність користуватися синонімією висловлювання підвищує спроможність студента розуміти мов-

лення носіїв мови з різними мовними тезаурусами, а також адаптувати свій стиль мови до конкретної комунікативної ситуації.

Система вправ – це сукупність видів, підвидів та різновидів вправ, що виконуються у такій послідовності та в такій кількості, які враховують закономірності формування вмінь та навичок у різних видах мовленнєвої діяльності і забезпечують якомога високий рівень оволодіння іноземною мовою [10].

На базі проведеного теоретичного дослідження для класифікації системи ТВ ми пропонуємо таку схему (див. табл. 1).

Для експериментальної перевірки дієвості запропонованої моделі для імерсійного методу ми розробили спеціальний навчальний посібник, який є комплексом ТВ для імерсійного методу [7]. Розроблений збірник ТВ складається з 21 заняття, в яких опрацьовуються певні граматичні, лексичні та фразеологічні патерни (конструкції) на двох рівнях: мовному та умовно-мовленнєвому.

Приклади вправ обох видів в трьох підвидах проілюструємо у табличній формі (див. табл. 2):

Умовно-мовленнєвий рівень відрізнятиметься від мовного імітаційним характером спілкування. Студент В реагує-відповідає на запитання або висловлювання студента А за допомогою заданого лексичного, граматичного або фразеологічного матеріалу, умовно зображуючи живу комунікацію. Мовний рівень натомість має характер механічного перетворення заданих лексичних, граматичних або фразеологічних одиниць. Вправи умовно-мовленнєвого рівня наближені до природної комунікативної моделі висловлювання (реакція на суть заданого висловлювання), а вправи мовного рівня мають характер дриля – тренувальні вправи, спрямовані на закріплення та автоматизацію лексико-граматичного матеріалу, що вводиться [6].

Тепер вважаємо за доцільне перелічити лексичний, граматичний та фразеологічний матеріал, який ми відібрали для ТВ імерсійного методу.

На лексичному підрівні ми обрали вправи на активізацію лексичних одиниць з таких тем, як «канцтовари» (предмети аудиторії), «професії», «родина», «якості характеру людини», «види спорту», «країни та міста», «географічні понят-

Таблиця 1

Трансформаційні вправи (підтип мовних тренувальних вправ)					
Мовні ТВ (вид) (заміна вихідних слів/словосполучень або граматичних явищ на задані)			Умовно-мовленнєві ТВ (вид) (реакція на висловлювання за заданим зразком)		
Лексичні	Граматичні	Фразеологічний	Лексичні	Граматичні	Фразеологічний

Таблиця 2

Мовний рівень			Умовно-мовленнєвий рівень		
Підрівні			Підрівні		
Лексичний – Match the US English with the UK English words.	Граматичний – Put the singular sentences into the plural form. – ‘Correct’ your partner using	Фразеологічний – Transform the sentences using to be interested in. – Transform the sentences using the idioms in the box.	Лексичний – What is No 1? – No 1 is a ... (labeling the pictures).	Граматичний – Listen to the following sentences and express your surprise using «Is it really your ...?»	Фразеологічний – What questions do you ask in the following situations? – Use the idioms in the box to answer the questions.

тя», «валюти країн світу», «числівники та дати», «час доби», «кольори», «знаки зодіаку», «дні тижня», «пори року», «частини тіла», «назви тварин», «фрукти та овочі», «банкомат», «архітектура», «музичні інструменти», «живопис», «готель», «різновиди сумок», «комп'ютерні технології», «ресторан», «продукти харчування», «магазин та покупки», «столові приладдя», «кухня та прийоми готування їжі», «страви народів світу», «косметика», «мєблї», «одежа», «футбол», «дорожні знаки», «садовий інвентар», «орієнтування в місті», «іграшки», «хвороби та здоров'я», «предмети прибирання», «автомобіль», «подорожі», а також слова, відмінні в залежності від варіанту англійської мови (американська та британська англійські), «крайні» прикметники, фразові дієслова, дієслова з концептами «розуміти», «оприлюднювати» та «стосуватися/бути пов'язаним з/відноситися до», прикметники з концептом можливості, заперечні речення з *not that*, відмінності між вживанням *to do* та *to make*, особливості вживання таких лексичних одиниць, як-от: *to be, to be interested in, to find, to tend, to decide, to be used, to be about, to spare, to make, to have, to be supposed, to run out of*, дієслова органів відчуття (*smell, taste, feel, look, sound*), *to suggest, to be worth, the way, to arrange*.

Для опрацювання граматичних моделей ми розробили вправи на вживання часів дієслова, артиклів (неозначений, означений, нульовий, частковий, питальний, заперечний), утворення множини іменників, ступенів порівняння прикметників та конструкції з найвищим ступенем порівняння прикметників, прислівників, родового відмінка іменників, конструкції з *there is/are*, пасивної форми дієслова (включаючи пасив з дієсловом *to get*), наказової форми дієслова, питальних та заперечних речень, еліптичних запитань, прийменників часу та місця, вживання послідовності/узгодження часів та прямої/непрямої мови, умовних речень, модальних дієслів, метонімічної трансформації, дієприкметників та дієприкметникових конструкцій, герундія та герундіально-го звороту, інфінітива та інфінітивних зворотів, квантифікаторів для незлічувальних іменників, словотворення іменників, дієслів та прикметників.

Для засвоєння фразеологічних/ідіоматичних одиниць ми запропонували вправи на відпрацювання різноманітних конструкцій з дієсловом *to be (to be a must-..., to be (a) good/bad (at) ...* та інші), розмовних ідіом, фраз з дієсловами *to have, to do, to make*, прикметникових фраз типу «*to give a quick reply*», окремих дієслівних моделей (*to give the creeps, to be used for, had better*), складних означень типу «*a 40-year-old man*».

Всі вправи нашого збірника спрямовані на формування навичок говоріння, і виконуються в парах або групах. Перед усім виконанням вправ рекомендується надати студентам час на їхнє самостійне опрацювання з можливою письмовою фіксацією (в залежності від вихідного рівня знань студентів). Для закріплення матеріалу вправ можна використовувати роботу як в закритих (*in closed pairs*), так і в відкритих парах (*in open pairs*).

Якщо студенти виявляють труднощі у розумінні інструкції до вправи, то задля запобігання перекладу рідною мовою у своїй педагогічній практиці ми використовуємо прийом обміну ролями, наприклад: «*You are my teacher, I'm your student. Test me. Read the sentences for me and look how I'm going to transform them*». Дієвість такого прийому підтверджується навіть у групах початківців (*starter and elementary students*).

Висновки. Отже, за нашим визначенням ТВ є центральним компонентом імерсійного методу викладання іноземних мов на мовних курсах. Всі ТВ класифікуються на два рівні: мовний та умовно-мовленнєвий. Кожний з цих рівнів має по три підрівні: лексичний, граматичний та фразеологічний. Система включає вправи на зміну дієслівного часу, числа іменника, частин мови, виправлення граматичних помилок, заміну однієї конструкції іншою синонімічною, підбір лексичних одиниць відповідно до визначення, заповнення тематичних категорій лексичними одиницями різної тематики, опис картинок-малюнків з предметами або діями, підбір антонімів, відповіді на спеціальні запитання з використанням певної конструкції, опис минулого досвіду або майбутніх планів з використанням певних часових форм.

Список літератури:

1. В Україні стартує масове навчання держслужбовців англійської мови. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/>
2. Закон України. Про державну службу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
3. Золотых Т. И. Трансформационные упражнения на основе текста // В сборнике: Запад и Восток в диалоге культур. Сборник материалов Международной научно-практической конференции. Липецкий государственный педагогический университет имени П. П. Семенова-Тян-Шанского, Институт филологии. – 2016. – С. 184-190.
4. Комиссаров К. В. Трансформационные упражнения на употребление видовременных форм глагола // Иностранные языки в школе. – 2017. – № 6. – С. 19-22.
5. Мусаелян И. Ф. Комплекс упражнений, направленных на формирование языковой компетенции // Гуманитарные науки. Вестник Финансового университета. – 2014. – № 2(14). – С. 74-78; Новік М. М. Система вправ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://profizgl.lu.lv/pluginfile.php/34985/mod_resource/content/0/M_sistema_uprazhnenij.pdf
6. Словник методичних термінів і понять. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://methodological_terms.academic.ru
7. Тимофеев В. А. English with a Tutor. Англійська з репетитором: Збірник трансформаційних вправ для імерсійного методу. – К.: «ФОРМ Левітас Г. Г.», 2017. – 82 с.
8. Тимофеев В. А. Імерсійний метод під час викладання іноземних мов на мовних курсах // Молодий вчений. – 2017. – № 9. – С. 411-415.
9. Цховребов А. С. Метод трансформации (синтаксической замены) как наиболее продуктивный прием в обучении учащихся синтаксическим единицам // Успехи современной науки. – 2016. – Т. 3. – № 10. – С. 79-81.
10. Шатилов С. Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе. – М.: Просвещение, 1986. – 223 с.

Тимофеев В.А.

Киевский государственный колледж туризма и гостиничного хозяйства

СИСТЕМА ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ УПРАЖНЕНИЙ ДЛЯ ИММЕРСИОННОГО МЕТОДА ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ НА ЯЗЫКОВЫХ КУРСАХ

Аннотация

В статье рассматривается опыт создания системы трансформационных упражнений в контексте иммерсионного метода. Разрабатывается классификация трансформационных упражнений на материале английского языка. Предложены некоторые рекомендации по выполнению трансформационных упражнений для преподавателей языковых курсов и преподавателей-репетиторов.

Ключевые слова: иммерсионный метод, курсы иностранных языков, система трансформационных упражнений, рекомендации по выполнению упражнений.

Timofeev V.A.

Kiev State College for Tourism and Hospitality

THE SYSTEM OF TRANSFORMATION EXERCISES FOR THE IMMERSION METHOD OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO COURSE STUDENTS

Summary

The article deals with the experience of creating transformation exercises for the immersion method while teaching foreign languages to course or private students. We offer a classification of transformation exercises for the ELT (English Language Teaching) as well as some guidelines how to use the transformation exercises.

Keywords: immersion method, system of transformation exercises, foreign language course, exercise instructions.